Tečaj XIX.

NOVICE

List 31.

gospodarske, obertniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pôli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 fl. 60 kr., za pol leta 1 fl. 80 kr., za četert leta 90 kr. pošiljane po pošti pa za celo leto 4 fl. 20 kr., za pol leta 2 fl. 10 kr., za četert leta 1 fl. 5 kr. nov. dn.

V Ljubljani v sredo 31. julija 1861.

Čujte gospodarji, ki imate živino!

Tista navadna poletinska bolezen, ki je znana pod več imeni, pa je zmiraj ravno taista (v nekterih krajih jo imenujejo bolezen na vranci, vrančni prisad, černi ali rumeni sajovec, na Notranjskem ji menda nekako napčno pravijo tudi metljaji) se je spet v kterih krajih prikazala; pa ni čuda, da se je, ker veliko vročino le malokrat dež ohladí.

Velika vročina na spašnikih, silna soparica v hlevih, pomanjkanje čiste merzle vode za pijačo, pa tudi spridena klaja ali voda so navadni vzroki te bolezni, ktera vsake sorte živino (goveda, konje, prešiče itd.) napada, najraje še bolje rejeno. Ko se je pa ta bolezen že kje vgnjezdila, je pa tudi nalezljiva kužna za živino in človeka.

Černa krí kakor oglje, gosta kakor kolomaz (šmir) in strupena kakor gad je poglavitno znamenje te bolezni, ktera mahoma pride in kakor blisk včasih živino umorí, k večemu kake 3 dni terpí.

Gospodarji! zapomnite si dobro, da černa, gosta, strupena krí je vrelec te kužne bolezni — in ko to dobro pred očmi imate, vam bo lahko spoznati, da 1) hladen hlev, 2) za pijačo večkrat na dan bistra in merzla voda, 3) včasih s soljo osoljena, 4) frišna (zelena) klaja, 5) in živino vsaki dan (na vertu ali sicer blizo hiše) z merzlo vodo dobro politi, da se ohladí, je tistih 5 poglavitnih rečí, ktere odvernejo nevarno bolezen. Zato je ne goníte na gmajne v vročini; saj ob devetih dopoldne naj je že domá, zvečer ob šestih pa naj se spet enmalo popase.

Kadar pa živino napade bolezen, polivajte jo z merzlo vodo in dergnite jo potem s slamo, — pušajte ji in spustite ji veliko kervi; za notranjo zdravilo pa je najbolje tisti salmijakovec, ki se v apoteki (v Ljubljani v apoteki blizo rotovža) dobí pod imenom košnilni salmijak (Cochenil-Salmiak) in sicer mladi živini 20 kapljic, odrašeni po velikosti 40 do 60 kapljic na 2 ali 4 pitne glaže merzle vode, vsako četert (firteljc) ure, dokler ji ne odleže. Včasih 3 taki porcijoni že pomagajo, včasih jih je 6 porcijonov treba. — Bog obvari tako bolno živino zaklati in meso povžiti! Konjederec jo mora vzeti, in župan mora vse to berž svoji kantonski gospóski naznaniti.

Kôs in serpov ne bomo več klepali.

Na Parskem so namesti klepanja jeli kose in serpove z magnetičnim jeklom brusiti.

Čudno je to, da so skerhane kose in serpí dosihmal povsod le klepali, ne pa kakor druge nože brusili. Ne moremo jo res uganiti, zakaj je to tako bilo, zlasti ako pomislimo, da s klepanimi kosami se ne dá tako dobro kositi kakor z nabrušenimi in da s klepanjem se kose tako pokvarijo, da v dveh letih niso za nobeno rabo več.

Ako se kose po novi znajdbi ojstrijo z magnetičnim jeklom, terpijo 10 do 12 let.

To je pač velik razloček!

Vprašanje je sedaj: kolikrat se more kosa brusiti, ako se vsaki dan ž njo kosí?

Jez sem se iz lastne skušnje prepričal, da je dosti, ako se kosa, ki se vsaki dan rabi, le enkrat ali k večemu dvakrat v tednu z brusom nabrusi, zraven tega pa večkrat na dan z magnetičnim jeklom poojstri. To se mi poterjuje tudi od sto druzih strani.

Vsako novo iznajdbo v kmetijskih zadevah nekteri s pisanimi očmí gledajo; berž pravijo, da je bosa in jo zaveržejo. Najmanj poterpežljivi v ti reči so pa delavci in pôsli; ti najraji vpijejo, da nove znajdbe niso za nobeno rabo, ker se najraji deržé privajenega starega kopita.

Koliko gospodarjev je pač, ki bi se s svojimi pôsli in delavci ne prepirali, ako hočejo nove namesti starih skoz in skoz slabih navad na polji, v hlevu ali na podu vpeljati! Koliko časa terpí, preden stare šege in dela opustijo in se novih poprimejo.

Ravno taka bo tudi z novim brušenjem kos in serpov z magnetičnim jeklom. Dobro vemo, da to novo ravnanje, pri kterem se dosti časa in stroškov prihrani, ne bo delavcom všeč. Med klepanjem kos in serpov zastaja delo; klepanje jim je odpočitek, kosec takrat lahko lenobopase; len pohajkva ali sedí pri babici, kleplje z betcom, ali zadene na pravi kraj ali ne, mu je vse eno; če ne buti na pravi kraj, mu je še ljubše, da ima le dalje opraviti.

V Vircburgu ste bile v letu 1858 na polji in na travnikih skoz cel teden dve kosi, ena le enkrat, druga pa dvakrat med šestdnevno rabo na brusu nabrušene in večkrat čez dan z magnetičnim jeklom poojstrene, s kterima so se travniki, deteljšča in žita popolnoma pokosili, in ni bilo treba kos večkrat brusiti.

Nóž za slamoreznice, ktere se enkrat ali dvakrat v tednu na brusu nabrusijo in vsaki dan z magnetičnim jeklom poojstrijo, ni treba pogostoma brusiti, in veliko več se škope nareže.

Nožar in izdelovavec takih magnetov, Daniel Geis v Vircburgu na Nemškem je, kar se je omenjena šega kose in serpove brusiti iznajdla, že okoli 16.746 magnetičnih jekel prodal. To je menda najbolja priča, kako dobre so te magnetične jekla.

Magnetično jeklo obderží dolgo časa svojo moč, in bolj ko se rabi, bolje je.

Če hočeš magnetično jeklo pri sebi imeti (ali nositi), naredi mu usnjate nožnice. V nožnicah se ga ne bo tako berzo rija prijela, in če ti na tla pade, se ti ne bo lahko zlomilo. Če pa jekla v nožnicah imeti nočeš, priveži si ga na motoz in obesi ga okrog sebe; zato prevertaj leseni ročnik, v kterega je jeklo vdelano, in potegni skoz luknjico motoz; tudi znaš namesti luknjice rinkice napraviti, skoz ktero se jermen potegne in kamor koli pripnè.

Nožar Daniel Geis v Vircburgu izdeluje štiri sorte magnetičnih jekel, eno, najbolje sorte (Nr. 1), veljá 1 gld. rajnškega dnarja (rheinisch), drugo Nr. 2 veljá 45 kr., Nr. 3 le 30 kr., Nr. 4 pa 20 kr.

Z magnetičnim jeklom Nr. 1, 2, 3 se brusijo ali prav

za prav ojstrijo škoporezilnice, noži, kosé, serpovi in drugo enako večje rezilno orodje. Jekla Nr. 1. in 2. so zastran velikosti in močí boljše kakor Nr. 3. Z jekli Nr. 4 se ojstrijo peresni nožički in britve in enake rezíla. — V vsak ročnik je D. Gleisovo ime vdarjeno.

Kdor si čez 15 gold. magnetičnih jekel naenkrat naroči, mu fabrikant Gleis pri 100 gold. odpustí 10 gold. *)

Dr. Kreutlinger v „Zeitsch. des land. V. für Baiern.“

Slednja beseda o cerkljansko-tominski cesti.

Prav je, da se očitno pogovarjamo o deželnih potrebah, toda resnica se ima vselej govoriti. V undanjem sostavku o naši cerkljansko-tominski cesti pa nek „prijatel Tomincov“, menda v najožjem pomenu, se ni skoz in skoz tega hvalevrednega načela deržal. Odkrimo mu kapico:

1. „Gorjanom na Šemviški gori in njih sosedom v spodnji Tribuši, in na Slapu in na Idrii Bači je vse eno, naj imenovana cesta peljá kodar rado.“ — Prijatel, to nikakor ni resnica! Iz Tribuša do mosta sv. Lucije za nobeno cesto ne vem, da sem ravno tukaj domá, marveč samó revno pot imamo. Čez rekico Bačo ni ga mosta. Razgernite pa naše domače letopise, in našli bote, da skorej vsako leto so ondašnji valovi človeško življenje požerli. Že pred mnogimi leti so naši gorjani denarjev za most čez Bačo skladali, pa našim predstojnikom se še ni zljubilo most postaviti, in menda ga bomo še le takrat imeli, kadar cesto ondi dopeljemo. Kako se potem takem prederznete, tako reč terditi? Kdor domorodca s tominskih hribov v smertno nevarnost pošilja, ne more biti „prijatel Tomincov“ v obširnem pomenu.

2. „Za cesto poleg reke Idrije se le **5821** duš poteguje.“ — Šent in plent, kompari! kako ste rajtali? Ali mislite, da je še vès svet v tominah? Kaj bodo rekli uni, ki imajo Kozlerjev „zemljovid“ v rokah in pregledajo še goriški šematizem, ter bodo izmerili, ktera vasica je tej, ktera pa uni cesti bližja?

3. „Iz spodnje Tribuše do Reke proti Želinu še kozje poti ne nahajaš“, ljudje ondi niso poti potrebovali.“ — Sentajte! tudi tukaj ne bo vse resnično. Iz Oblaza na desni strani reke Idrije do vasice Reke-Ravne štejem 24 kmečkih koč, memo kterih neka steza pelje. Tovorivci so ondi že več vina v Cerkno prinesli, kakor ga vsi Brici v enem letu pridelajo, toda se mora večkrat reka Idrica pregaziti, in da nevarnost življenja vseskozi proti. Tudi jaz sem že po ondašnji stezi jahal. Vprašajte kmeta Korena, ki svojo kočo blizo razterganega „hudega roba“ ima, in povedal vam bo, da ljudje vsaki dan memo potujejo in pri Kroparju hladne vode iščejo, si žejo ugasiti.

4. Da se nam ni zanašati kake pomoči iz cesarske denarnice, imate prav, pa upati smemo, da bo deželna denarnica nam pomagala. Saj smo dosihdob z vsakoletnimi prikladami na navadne davke že marsikter goldinar v deželni zalog položili, in veselo novico imamo, da naš deželni zalog goriški je dokaj bogat. Cerkljani so še pred mescom iz imenovanega zaloga 1000 gold. a. v. potegnili, in pri tej priložnosti iz Tersta pismo dobili, da odsihmal se jim bo na deželni zbor goriški obračati, ker deželna denarnica gré v njegovo oblast. — Da pa nekoliko razumete, kakošne priklade želí vaš nekdanji poslanec odpravljene viditi, preberite srenjske postave in pa preglejte še vsakoletne priklade, ki so jih morali naši ubogi kmetje v soseskino denarnico odrajtovati itd. itd. itd., pa prepričali se bote, da se je mislil le nepotrebnim stroškom ustavljati.

Ako bi bil gospod Bog reki Idrici zaukazal, da ima čez bukovski hrib teči, in ako bi bil rekici Bači velel, da se mora čez Hom v Tominko stekati, bi jaz zoper ondašnjo cesto ne besedice ne bil zinil, tako pa terdim, da gerda sebičnost hoče ondi cesto peljati, in če bo vžugala, Cerkljanom druzega ne ostane kakor s krajnsko deželo se združiti.

F. J. Kafol.

*) Za poskušnjo bode krajnska kmetijska družba si naročila nekoliko takih magnetov; kdor želí tudi za-se takih, naj se berž oglasí pri družbi in pošlje dnar. Vred.

Važen sklep goriškega deželnega odbora

gledé na slovenski jezik.

Kakor je dopisnik × iz Goriškega v 29. listu „Novic“ in dopisnik V. „aus der Grafschaft Görz“ v 119. listu „Ost und West“ naznanil, je o zadevah vkvartirovanja vojakov, oziroma za premembo dotične postave, naš deželni odbor 28. dan p. m. do vseh županstev povabilo v italijanskem jeziku razposlal, da naj bi na več vprašanj odgovorile in svoje skušnje in želje v ti zadevi razodele. Čez nekaj časa dospejo res od več straní željene sporočila; nektere županstva niso še odgovorile, druge pa, kakor Tomaj, Skopo, Dutovlje na Krasu, Ponikve na Tominskem itd. se ustavljajo italijanskim dopisom, in so odboru resne proteste po pravi podobi poslale, v kterih svoj upor z neoveržljivimi vzroki podpirajo, rekši, da, potem ko že davno pričakujejo, da se bodo skorej nemškega jarma znebile, se jim zdaj še hujši, italijanski, naklada; da so tudi prišle z dežja pod kap; da nimajo ne italijansko-slovenskih slovarjev, ne pripravnih prestavljavcov in tolmačev; prosijo tedaj, da naj bi se jim v razumljivem jeziku pisalo; da bojo vedile kaj odgovoriti. Da so bili protesti po slovenski pisani, se samo po sebi razume.

Bravci naši jo bojo lahko uganili, kako se je odbor nad tem nepričakovanim početjem zavzel; bilo je nekterim odbornikom kakor strela iz jasnega neba. Da imajo, kakor vsaki posamni človek, tudi županstva pravico terjati, da, kdor hoče ž njimi govoriti, naj v jeziku govorí, ki ga one razumejo, tega bi menda še Kitajci tajiti ne mogli, tokko manj namestovavci izobraženih ljudstev. In vendar ni povsod taka.

Ko so v odborovi seji 12. t. m. omenjene rečí na versto prišle, povzame g. Winkler besedo in s pomenljivim „quousque tandem“ .... se uprè na vso moč, ki mu izvira iz ljubezni do naroda svojega zanemarjenega in iz omenjenih protestov, in tirja, da naj bi se odjenjalo vendar enkrat od očitne krivice gledé na slovensko stran. Njegovo jedernato in temeljito dokazovanje je privabilo gosp. glavarja in dr. Doljak-a, kteremu je enakopravnost nekoliko več kot puhel glas, precej na svojo stran, tako, da nista le spoznala, da so slovenske tirjave pravične, temuč, da sta se še poverh prizadevala tudi s političnimi vzroki una dva prepričati, rekoč, da se jima ne zdi varno, Slovencov dražiti in večini pravico kratiti. Ugovarjalo se je, da italijanski jezik je djansko za vradnega spoznan, in da, kar iz odborove pisarnice gré, mora dosledno italijansko biti itd. Toda očitna resnica očí kolje. Pod čverstimi mahi Horacijev je eden izmed Kurijacijev precej obležal, in uni je bil tudi že tako spehan, da bi se bil rad s tem pogojem vdal, da naj bi se izvirnemu italijanskemu razpisu vselej slovenska prestava pridevala. Pa tudi ta popravni predlog je bil z opombo overžen, da tukaj gré za princip, „da se mora slovenskim županstvom po slovenski dopisovati“, in potem, ko je gosp. Winkler še pristavil, da zastran slovenskega pisanja naj si nihče glave ne lomi, da to bo njegova skerb; je bilo bitve konec in zmaga naša. Odborov sklep se glasí: Vsi, kakoršni koli razpisi do slovenskih županstev, bojo slovenski.

Veselite se toraj goriški Slovenci, dokler imate na Dunaji Černe-ta in Winkler-ja v Gorici.

Slava gosp. Winkler-ju in njegovima pomočnikoma za to preimenitno pridobitev! Slava pa tudi tistim slavnim županom, ki so se za naš, žali Bog, predolgo zaniče-

vani jezik tako možko potegnili, ki so, siti hlapčevske podložnosti, začeli sami sebe spoštovati in svoje neprodajljive pravice braniti in zagovarjati. Čujte tedaj Slovenci: „Vigilantibus jura“ (kdor bùdí, ga pravica doletí), — pravica se le zaspancom krati! In kaj, vam mar kaka postava prepoveduje, kakor pri odboru, tako tudi pri c. kr. oblastnijah pravice iskati in terjati, da naj vam v razumljivem jeziku pišejo? Ali vas zamore kdo siliti drugač kot po slovenski govoriti, če drugega ne znate? Kjer se pa brezvestne županstva same ptujih tajnikov in ptujega jezika poslužujejo, tam naj se vsi pošteni domoljubi zoper tako ravnanje spodobno oglasijo in saj te sramote nikar ne terpijo, da se na černo desko laški ali nemški razglasi pribijajo, da se jim v ptujem jeziku napravljene vabila itd. pošiljajo. Dokler to terpimo, privezujemo sami svoj materni jezik na sramotni steber. Terjajmo tedaj pravico! Združena prošnja — in druzega lojalni Slovenec ne pozná — železne duri prebije, in pravici bo zmaga gotova. V tem pa, ko to veselo novico priobčujem, me stane težko kregulja odgnati, ki tare duha, ako pomislim, kako se nam, kar nam po ojstri pravici gré, le po kapljicah odmerja in dolžnost hvaležnosti kakor za privolitve naklada, ker bi lahko desetkrat toliko ne prosili, ampak tirjali, kar imajo drugi narodi, in da moramo celó za slavno zmago razglašati, kar bi se nam bilo moralo samo po sebi, brez boja, dati.

Omenjeno veselo novico naznanivši naj povem še kaj več o našem deželnem odboru in zlasti o odbornikih, da se sedanja in prihodnja delavnost njihova lože presodi in ceni; zakaj veliko, da ne rečem vse, je na osebah ležeče.

Ko je v začetku našega deželnega zbora c. k. pooblastenec s svojo slovesno pričetnico, gledé na obravnavni in službini jezik, italijansko pot pokazal; se je moglo prostodušnemu poslušavcu nekako čudno zdeti, da se nobeden naših ni spomnil zlatega reka: „principiis obsta“ in da ni nikomur na misel prišlo vprašati: zakaj, na čigavo povelje, po kteri postavi se je zboru jezik manjšine oktroiral. Tako se je, ako bi se primerilo, lahko osodepoln in Slovencom škodljiv „fait accompli“ srečno v zbor eskamotiral. Pa, ker ni veselja brez kaljenja, ga tudi za naše Lahe ni bilo. Naši verli zborniki so, spomnivši se pevcovih besed: „volja popráv vam bodi in skerb, izida ni dvombe“, omenjeni formalni greh v sledečih sejah s tem popravili, da so laške zbornike ne le v principu k priznanju naše narodnosti prisilili, ampak tudi s tem, da je verli Kafol, vkljub jalovi jezi nevednega in rijavih predsodkov polnega mestnega filisterstva, možko in resno po slovenski govoril, da se je na Černetov nasvet, zahvalnica do Njih Veličanstva v obeh jezikih poslala, da se zborni zapisniki poslovenjujejo, in da so bili v poslednji seji slovenski, italijanski in — za par Nemcov in kot namestnik za slovenskega — tudi nemški jezik za obravnavne jezike spoznani.

Potem takem je, dasiravno je kot opravilski in službeni jezik italijanski ostal, vendar laški absolutizem že precej omejen, in, ako pomislimo (ker se Lahi nemškega, kot diplomatičnega jezika, branijo, mi pa tudi ne posebnih vzrokov ne dovolj gorečnosti, da bi jim ga silili, nimamo), da bi notranje uredovanje v obéh narodnih jezikih veliko sitnost in težav prizadevalo: ni proti samoedinemu italijanskemu uredovanju ravno kaj posebnega ugovarjati.

Ako vse te pridobitve pregledamo, nam ne bo težko, njih važnost in sežaj spoznati, če se spominjamo Koseskovih besed:

Nepomenljiva leží nevažna peška na grivi,
. . . . . .
Kliti začne, narase drevó, se kroži, se širi,
Krona mu prostre se v zrak, jablan na grivi stojí.

Ali bi mar, kar od peške veljá, od dušnega semena, od principov žlahnih idej ne veljalo? Moč neizmerna je sklep v domoljubnih persih, sosebno ko gré za reč, ktera mora poprej ali pozneje po natornem zakonu vsem zaderžkom vkljub obveljati. In taka je z našo narodnostjo.

Kakor sploh vse polje svoje delavnosti, tako tudi njivo narodnosti je utegnil deželni zbor v svojih 6 sejah komaj poverhoma preorati in zrahljati in nekoliko tudi vsejati, poglavitne dela pa je odboru naložil, ali si jih za prihodnjič prihranil. Odbor tedaj, ki prihaja najimenitniša deželna oblastnija, je zdaj vse pazljivosti vreden, zato se obrača vse proti sivi hiši na starem tergu, radovedno popraševaje, ali se je odbor tega že lotil, ali se je unega že poprijel? In res je na odborovem vêdenji veliko ležeče, ker več bistvenih zadev po njem rešenja pričakuje.

(Konec prihodnjič.)

Oglas o slovenskem parlamentarnem jeziku.

Od spodnjega Koroškega. V 25. listu „Novic“ je rodoljub * pravilo za slovenski govorni jezik: „Govori, kakor pišeš“ na razsodbo ponudil. To je za slovenske dele poprejšne labudske škofije, ktera je zdaj v Marburgu, z malim izjemkom le po besedah, ne pa tudi po izpeljanji novo; kajti že pred 30 leti se je v celovškem seminišču bogoslovcom naročevalo, naj se pri prepovedih ne ravnajo po slednjem kmečkem narečji, kamor bodo prišli, ampak naj se v tej zadevi le v Ljubljani in Celjovcu natisnjenih knjig deržijo. Večidel, če ne vsi, so se tega nauka deržali, in slišati ni bilo, da jih ljudstvo ne ume. Sme se toraj terditi, da je zdajšni književni jezik na Koroškem in Štirskem za prostega kmeta, kakor za bolj olikane ne samo čisto umljiv, ampak tudi prijeten, kar se še iz tega spozná, da kamor v teh dveh deželah prideš in kogar v sedanjem književnem jeziku ogovoriš, se ti tudi s posebnim veseljem in neko vrojeno sposobnostjo odgovarja. Le kaki napet nemškutar, kteremu je nemščina edina lestvica do sv. nebes, jecljá ter na pol nemško na pol gorjansko bomblja. Za imenovane dve deželi bi v ponujenem pravilu: „Govori, kakor pišeš“ ne bilo kaj spremeniti, marveč želeti, naj bi se ga vsi hitro poprijeli.

Iz tega pravila se pa lahko spozná, da bo treba tam pa tam nekoliko od svojega odstopiti, kajti drugače ni mogoče, jedno narečje za celo Slovenijo dobiti. Kdor dobro prevdari, da v složnosti vseh Slovanov in v marljivem delovanji na književnem polji, ne pa v sedanjem bečkem deržavnem zboru leží kal prihodnje sreče in veljavnosti naše, in da le neka sebičnost je kriva, da smo sedaj v političkem in narečnem oziru tako čudno razkropljeni in razkosani — kdor to temeljito presodi, bo rad nekoliko od svojega sedašnjega narečja odstopil in odstopljeno na žertvenik naše domovine položil. Pri tem se ne sme terditi: moje narečje je najlepše; ono se mora za govorni jezik cele Slovenije povzdigniti, ampak vsi moramo tudi z vso močjo na to vleči, da se kolikor in kakor hitro mogoče z vsemi drugimi Slovani združimo. Sedaj je treba nauk spolniti, ki ga je umirajoči oče svojim sinom dal, ko so se okoli njega tužni zbrali zato, da jih po očetovi smerti nihče branil ne bo. „Prinesite, jim oče reče, snop šibic“. Sini prinesó zvezane šibice, in oče jim veleva snop prelomiti. Pervi sin dene snop na koleno, se napenja; al prelomiti ga ne more. Po tem skuša drugi, tretji, pa snop le nezlomljen ostane. Sedaj rekó očetu, da snopa prelomiti ne morejo. Oče pa jim reče: Prerežite vez, koja šibice vkup derží, in skušajte vsako po sebi zlomiti. Sini storijo in hitro so vse šibice zlomnjene bile. „Glejte, otroci! to vam naj bo nauk, kaj naj bi storili, da nas nihče pokončal ne bo. Ostanite združeni, kakor šibice v snopu“, reče oče.

Naj bi se toraj slednji Slovenec tega tvegal, kar ponujenemu pravilu v svojem narečji nasprotnega ima; tedaj

*

nas jedno splošno narečje vezalo bode, književno delo pojde hitro spod rok, kakor nam je slavni Matija Majar že davno dokazal, in peklenska moč nas užugala ne bo.

V 27. štev. „Novic“ se je gosp. J. G. oglasil in nam na noge stopiti rekel, pa ne že sedaj govoriti kakor pišemo, ampak še le poprej jezikoslovne pravila preiskovati. Ako gosp. J. G. druzega ne misli, kakor da bi se samo tiste pravila v slovnici prenaredile ali celó opustile, ktere velevajo, na pr. l za v ali o zgovarjati, kakor je to v nekterih krajih nepotrebna navada, smo gotovo tudi v tem kraji njegove misli; kajti za pervence je v resnici težko vslej hitro vediti, kadaj bi se moral l za v ali o izgovarjati ali kadaj v njegovem izvirnem glasu vzeti; in neumno se mi zdí, l drugači izgovarjati, čeravno bi znal kdo terditi: „piši, kakor govoriš“, kajti ako bi to pravilo: „piši, kakor govoriš“ obstalo, bi se nikdar združiti ne mogli.

Zdi se mi torej, da bi v drugih jezikoslovnih pravilih razun imenovane kake preiskave ne bilo potreba, temveč se je bati, da bi ta preiskava le mnogemu in dolgotrajnemu prepiranju priložnost dala. Verh tega ne smemo prezreti, da so sedanje pisne opravila že tako po Dobrovskem posnete, da se po njih drugim Slovanom bližamo, kar bi moralo zdaj naše geslo biti. Sedanje napake našega pisnega jezika tudi niso toliko tehtne, da bi se bati bilo, parlamentarni jezik se nam bo poderl, ako se jih že sedaj ne ognemo. Bistvene premembe naše sedanje pisave že tudi zato dopustljive niso, ker bi potem vse dosedanje slovarje in druge knjige spremeniti morali, kar bi pa zopet veliko časa in potroškov trebalo, našim nasprotnikom pa lepo priložnost dalo, nam sponašati nestanovitnost.

Naglas za zložene besede je v mnogih krajih res razločen, tako na pr. pravijo pod Celjem: jágode, na spodnjem Koroškem pa: jagóde in tako več drugih besed, pri kojih se naglas premika. Tako bo torej kako kratko, za vse primerljeje neoveržljivo pravilo za naglas skovati. Po velikem številu takih naglasnih pravil bi se morda že dalo to doseči, al kaj da nauk slovenščine bi se potem vendar ne pospešil, ampak le zaviral. Le kaj lahkega, hitro pri slednji priložnosti rabljivega se mora zdaj skraja vpeljati, kaj takega, kar bi sedaj pomagalo, v poznejih časih pa nič kaj ne kazílo in na poti ne bilo, kadar bi se slovenščina že uterdila in se kako boljši naglasno pravilo iznajdlo. Ogerski Slovenci, Hervatje, Krajnci, Štirci in Korošci govorijo počasi in zrekajo slednji glasnik slišljivo, ter veržejo le na stisnjene, to je, take zloge (Silbe), kteri so iz več glasnikov skupaj potegnjeni, vekši naglas, na pr. pojó namesto pójejo. Iz tega bi se dalo naglasno pravilo za govorni jezik tako povzeti: „Zgovarjaj sleherni glasnik slišljivo in le stisnjeni zlogi dobijo naglas.“ Da s tem pravilom le samo parlamentarni, ne pa tudi pesniški jezik shajati zamore, ni treba tukaj kazati, saj se tukaj tudi le samo za parlamentarnega skušamo.

Nadjati se je, da nam bojo izverstni pesniki kaj boljšega za naglas oznanili. M. P.

Dopisi.

Iz Gradca. V 18. listu štajarske kmetijske družbe „Wochenblatt“ naznanja vodstvo štajarske svilorejne družbe, da gospod Rochel et Comp. (Hauptwachplatz) v imenu te družbe nakupuje na Štajarskem pridelano galeto in plačuje funt po 1 gold. 20 kr. take sorte, ktere gré manj ko 300 mešičkov na 1 funt, — 1 gold. 5 kr. za take od 300 do 350, — 1 gold. 10 kr. za 350 do 400, — 1 gold. 15 kr. za 400 do 450, — 1 gold. pa za take, kterih gré čez 450 na en funt. Pri pomorjenih galetah se deseti del te cene več plača. Za galeto v druzih deželah (ne na Štajarskem pridelano) se plača 10 kr. manj pri funtu.

Od Drave in Savine. č+ž+š. — Pred kakimi 6 ali 7 leti smo podpisavali darove za slovensko vladikovino, ki se je resnično pred dvema letoma v Mariboru za štirske Slovence osnovala, nekaj za vladikovo poslopje, nekaj za popravek in ponov stolne cerkve, tudi za bogoslovsko semenišče in neke druge potrebe. Rado in obilo se je podpisalo ter darilca na cerkve in doma žertvenik položile, da bi omika našega ljudstva toliko lože in hitreje napredovala. Čakali smo in šče čakamo, da bi se račun razglasil, koliko se je vsega nabralo in na kaj vse porabilo. Taki računi zaupnost budijo in vsak darovnik rad zvé, kako se njegovi beliči upotrebé; šče imamo dosti popravljati in napravljati, zato bo menda treba prihodnje tudi šče poterkati. Prosimo tedaj dotičnega gospoda ali gospode, da nam na kratkem očitno naznané, koliko se je zbralo in na kaj so se penezi potrosili.

Iz Haloz. Kakor je znano, imajo duhovniki labodske vladikovine vsako leto enok po večih krajnih središčih ali dekanovinah shod, kder se na pitanja (vprašanja) leto poprej od vladištva dani odgovori prebirajo, in ako bi kdo imel kaj opaziti, sme pregovoriti ter svoje inačiše ali nasprotno mnenje okrepiti. Po odgovorjenih pitanjih šče predsednik shodnike popraša, je li ne bi imel kdo kakega novega vprašanja ali želje razkriti; potem se zapisnik podpiše, dnevnice zmolijo in shod dokončá. 16. malega serpna smo tudi na Ptuji imeli tak shod; 34 slovenskih duhovnikov je v minoritski obednici okoli dolge mize sedelo. Neka skrivna radost sprehaja človeka vidé se v družtvu toliko domačih sobratov, kjer se je močí prej in po dogovoru urednem o raznih predmetih, o razmerah raznih krajev, okolic, o narodnih overah ali napredku spominjati ter družívnost oživljati, ktere nam je treba osebujno v sedašnji dôbi, da se v vsem dobro sporazumemo, zedinimo. Tem shodom bi želeti bilo malo več živnosti, zajimavnosti in deležívnosti od vsakega posamnega shodnika, potem pa, da se zapisnik glasno prebere in šče le tedaj na podpis ponudi. Edina sprememba se mi prepotrebna zdí, in ta je shodni jezik, kteri bodi končí zvečinoj slovenski; ako se kak korenjak hoče poslaviti z rimljansko besedo, poslavi se; vsej je pri nas cerkveni jezik, čeravno sedaj mertev, nenaroden. Cerkev je bila od perve dobe narodna, njeni učeči údje narodni, iz naroda, ker njihova naloga je bila in je narod podučevati; tedaj cerkev brez naroda je ravno taka praznost, kakor beseda brez naroda in tuja beseda kakor službeni jezik narodnih učnikov in urednih opravil v tujščini. Zakaj bi se mi Slovenci, slovenski duhovniki, ki slovensko čredo pasemo, v shodih pogovarjali in opirali na besedo, na ktero je Luter sv. pismo obernil in spreobernil, na besedo, v kteri se našim na pol omikancem vero in nravnost morivne ter poprek polzke knjige ponujajo; ni li dostojnejše, poštenejše, primernejše, da se naslanjamo na prelepo besedo, v kteri sta naša verska učnika sv. Ciril in Metod sv. pismo gladko prestavljeno in neskvarjeno že pred 1000 leti ljudstvu prebirala, — v besedi, v kteri so slovenski vojvodi prisegali na knežkem prestolu sedé vernost svojim podložnikom, — v besedi, v kteri nas je mila mati najpervlje nagovarjala Boga častiti in ročice proti sv. nebesom vzdigati učila, — v besedi, v kteri oče ali mati slovó od sveta jemaje svoje otročiče opominja na poštenost ter je blagoslavlja, — v besedi, ktero je Bog slovenskemu narodu izročil, in to božje zročilo moramo neoskrunjeno ohraniti? Če nakanimo razumniki biti in ostati, ravnajmo razumno, in ne tako, da bi se nam lahko vès omikan svet posmehoval, in res ne brez dostojnega vzroka. Obilo častitih gospodov duhovnikov in jaz mislimo, želimo in prosimo prečastito vladištvo labodsko, da blagovoli določiti, naj se vprihodnje v takih shodih odgovori spisujo in pogovarja v narodnem slovenskem jeziku, ali ako se komu poljubi, v latinskem. Sami bodemo se urili v materinščini, ter ji čedalje lepšo obliko davali, gladko o raznih predmetih govorili, kakor se zvestim slave sincom dohaja. — Moj učeni prijatel, pridši unidan iz Maribora, mi je veselo novico

povedal, da se je ondi slovensko družtvo osnovalo, kjer se samo slovenski pogovarja; na čelu so ugledni in učeni možje, gosp. dohtarji pravniški, zdravniški, bogoslovski in gimnazijski učniki. Že dolgo se je o tem pogovarjalo, kar je sedaj doveršeno; zato hvala vam premili rodoljubi, ki ste sebi in nam lice osvetlali, uresničila se je naša goreča želja. Sprejmite od nas bratovski pozdrav, napredujte serčno in krepko, naj se v vas zercalijo tudi druge mesta in tergi na Slovenskem. Živite! — V starinskem Ptuji imamo dosti uglednih gospodov dohtarjev, ki so sinci slovenske matere, kerv naše kervi; oh da bi tudi bili serce našega serca! ker je sedaj določna doba nastala, da stopimo v svoj domači ali pa v nasprotni sovražniški tabor — polutanstvo je poginilo ali vidoma konec jemlje — je treba nam se združiti v narodno vzbujanje, napredek, omiko in čast; pokažimo svetu, da ljubimo dom in rod, da smo vredni sinovi slovenske zemlje! Haložan.

Iz Slovenskih Goric na Štaj. 28. julija. D-k. — Čeravno Vam, drage „Novice“, že dolgo nisem pisal, sem vendar v mislih vedno pri vas; hvala lepa mojim rojakom, da vam tako pridno dopisujejo, da je večidel vse znano, kar se pri nas na Štajarskem veselega pa tudi žalostnega godí. Ni sam méd na svetu, tudi pelin mora biti; tako je vsigdar bilo in tako bode, dokler bode stal svet, in menda ga nemškutarji ne bodo še poderli, ker živí pravični Bog nad nami in bode cesarjeva beseda obveljala. Naj začnem s pelinom da končam z medom. Brali smo v dunajski „Preši“, ktera kakor graška „Tagespošta“ nima nikoli pravične besede za nas, da je v volitnem okrožji mariborskem 93, v št. lenartskem 32, in v slovenje-bisterškem 35 županov podpisalo prošnjo do deželnega poglavarstva, da hočejo z kancelij vse razglase in vse pisma po nemško dobivati in tudi v ljudskih šolah nič druzega se učiti kakor edini nemški jezik, ker pravijo, da cesarskih postav v slovenskem jeziku ne razumejo, slovenski jezik pa že tako znajo. Lepa je ta! Dobro se taki župani sami sebe po glavi tepejo! Sedaj ko so milostljivi cesar obljubili rešiti nas tistih dolgoletnih nadlog, da so nam gospodje iz kancelij pošiljali pisma v tujem jeziku, kterega nismo razumeli, in tudi nam sedaj cesar ponujajo enake pravice kakor vsem svojim narodom, da bi domačim ljudem domač jezik obveljal in ne bi treba bilo plačevati ali napijati tolmačev in prestavljacev, ki nam lahko černo za belo povejo, sedaj — pravim — se nahajajo taki župani, ki tako imenitnim cesarjevim ponudbam nasproti ravnajo. Ako oni sami za-se to hočejo, nobena živa duša jim tega ne brani; al vprašamo jih, kdo jih je pooblastil, kaj takega napčnega za druge srenjčane izreči? Mikavno bi le bilo zvediti, kdo je sprožil to nasprotovanje zoper cesarski diplom, zoper patent od 26. februarja, zoper prestolni ogovor. Pa — saj menda ne bo treba dolgo uganovati te zastavice; lahko vsak ugane, kdo so tisti tički! To pa je najbolj hudobno od takih ljudí, da govoré od kake zdražbe med štajarskimi Slovenci in Nemci. Pri nas je vse mirno; zdražba izvira le od tistih ljudí, ki jih je ustava in ravnopravnost oplašila, da bo treba vprihodnjič drugač ravnati in pisati; takim gré za njih staro priljubljeno kopito, ne pa nam, ki smo cesarjeve rešivne besede veseli in ji hvaležni! Al naj pustim to, kar naših goric ne peče. Le to jim še rečemo, da je gerda laž, ako tudi nam ti ljudje natvezujejo, da mi „Novic“ ne razumemo, — naših preljubih „Novic“, ki naš jezik govoré kakor da bi bile „naše gore listi!“ V naših Slovenskih Goricah, ktere obsegajo blizo 130 občin s 50.000 prebivavci, je sosebno med Dolanci le malo tako zaslepljenih ljudí, kteri bi sami sebe zaničevali; da je pa med Goričani tudi takih, ki niso ne kuhani ne pečeni, tega ne tajim; saj tudi najčistejša pšenica ni brez ljulike. V dokaz tega, da smo ponosni (štimani) na to, da „smo slovenske kervi“ in da cenimo dobrotnike svoje, vam bo zahvalnica, ki jo bomo kmali gosp. dr. Toman-u poslali, da se tako verlo poteguje tudi za pravice našega naroda. — Ker gospodar tudi rad govorí od letine, ki mu ljubi kruhek donaša, naj vam povem, da ga bo letos dober kos, ako Bog dá. Vse nas veselí, kamor koli pogledamo po naših posestvih, samo travnike je suša precej sožgala in hroščevi červ jih je prerul; ozimino smo že shranili, na nekterih krajih je bila rež slabeja, na nekterih pšenica, ktero sta rija in snet poškodovala in jo je červ podjedel. Neumen je tedaj vsak kmet, kteri po njivi oraje vrane ali druge ptiče preganja; lahko smo vidili, kako je celi božji dan revna ćerna vrana po travnikih berbrala. Jablane so večidel prav polne, drugega sadja ne bo; al čudovito so se vinogradi popravili in če bo še za naprej tako vreme, bomo dosti dobrega vina natočili, ter na zdravje naših domoljubov pili; le škoda, da ga bojo tudi naši protivniki prav čerstvo vlekli; nisem jim nevošljiv; al voda za nje, vince pa za zveste sinove mile naše domovine! Med vsem bo najbolj pičlo za klajo; sená je srednje, otave ne bo skoraj nič. Sirota je naša živina, pozimi more večidel po sami slami hlastiti; vsak kmet bi mogel najmanj četerti del njiv s kermo obsejati. Tudi naši sosedje ogerski Slovenci se hvalijo z letino; ravno mi pripoveduje neki znanec, da je tam v vinogradih jako obilno grojzdja. Med drugim se le bojé, da bi Magjari preveč pravic čez nje ne dobili, zakaj porcijo so radi odrajtali in veselé se, da dobijo zmeraj več šol, in da se otroci po slovensko učijo; zemljišča si tudi zdaj, kjer so jim bile po merežih odmenjene, pridno popravljajo. — Žalostno novico naj vam še naznanim, da je 23. dan t. m. verli domoljub naddekan in častni kanonik, gosp. Čepe, pri Jarenini pri sv. Ilgu za mertudom umerl.

Iz Tominskega 24. julija. — Ker je žalibog! naš domoljub, častiti gospod Kafol, poslanstvu se odpovedal, nam bo treba si druzega izvoliti. Pri novi volitvi imamo pa zlasti na to gledati, da novi poslanec bo mož prebrisane glavice, poštenega in neustrašljivega značaja, ki potrebne postave vé, ki ima ljubezen do naroda našega, ne manj serčnosti in terdne volje, nas in naše pravice zagovarjati. Kajti vediti imamo, da nič ne pomaga pošiljati v zbor možé, ki so premalo učeni, da se ne morejo z dokazno besedo ustaviti protigovorom, ali da poptujčeni nimajo ljubezni do Slovenca, ali pa slabega značaja k vsemu, bodi si nam v pravo ali zlo, kakor naši nasprotniki hočejo, z glavo prikimajo ali odkimajo. Bog nas vari takih! Zatoraj, dokler je še čas, ljubi rojaki, pazite! Že v zadnjih „Novicah“ nam je kdo nasvetoval moža, ki bi bil kot nalašč stvarjen za nas Slovence. Ta gospod je: blagorodni gosp. Peter Kozler, c. k. notar v Sežani, tudi nam Tomincom dobro znan, ker je med nami že prebival. Kdor je kedaj ž njim opraviti imel, mora pač obstati, da je mož, ki ima glavo, serce in voljo zagovarjati naše pravice. Vam ga toraj jako serčno priporočujemo, da se pri novi volitvi na-nj spomnite. Zagotovljeni smo, da če si njega izberemo, bo v našo čast, v blagor vseh Tomincov in cele naše ljube Slovenije.

Nekteri Tominci.

S Pivke 25. julija. H. — Sèm ter tjè se premetavajo glasovi o slovenski narodnosti — za tisto in zoper tisto; pri nas nekoliko poslušamo, nekoliko pogledujemo, kako se kak slovenski junak bojuje v govoru ali pismu, kako se nasprot kak nemški vitez ali italijanski samosvojec upira in brani; kako besedo rečemo med seboj, se včasih huje vsekamo, pišemo za zdaj — malo; pa svoje misli imamo. „Ehrenbürgerrecht“ dajejo nemškutarjem tukaj in tamkaj; „špice iderske“ se vendar še največ po „slovensko“ prodajajo, „ščire in matiće teržišče“ se vendar še po „krajnsko“ ponujajo; pa pokazati so hotli, kje na Krajnskem da je kaj „purgarjev“. Vendar „cittadinanza“ se še blezo iz slovenske roke ni ponudila nobenemu lahonu; kar je pač nekoliko čudno, ker si Italijani tudi prilastujejo kake zasluge za nas uboge Slovence. Primorje s Krasom vred zares še vedno več dobiva od italijanske kulture kakor od nemške; po Pivki

in reški dolini se še vedno čuti nekdanji italijanski upljiv, in tudi po drugem slovenskem svetu se tisti še ne dá utajiti, ker je akvilejsko duhovstvo in beneško tergovstvo dalječ po tistem segalo. S tem se noče reči, da bi Slovenec sam iz sebe ne isnel nobene omike; pa to nasprotje se smešno zdí, da le nemškutarjem dajejo čast tisti, ki tajijo svojo slovensko narodnost; ne pa tudi lahonom. — Nikar pa ne mislite, da smo na Pivki toliko sovražni za drugačne narode; Nemec ali Italijan je za ljubo sprejet, ko pride po pošteni poti, bodi si tudi Anglež ali Francoz. Postojnec hoče v šoli po vsaki poti tudi „nemščino“, da bo njegov sin tudi po svetu dalje znal; zraven teržuje v štacuni slovensko, nemško in italijansko, tako da me je pozimi neki nemški „tourist“ iz Saksonskega po vsi resnici vprašal, ali to ni kaka „demonstracija“, da se toliko sliši italijanščine. Na Razdertem je bilo 21. julija krog 40 oseb nemškega „Schillervereina“ iz Tersta, ki so šle verh Nanosa svet ogledavat; proti večeru so se ti Nemci lepo gostovali zgoraj, slovenska družina z znanim slovenskim pesnikom vred pa je večerjala zdolej v g. Kavčičevi kerčmi; zgoraj so peli nemške pesmi, zdolej slovenske, in — si niso bili nič v laseh; samo na vertu se je druga družba nekaj bolj glasno pričkala o narodnosti. Če pa pride Francoz ali Anglež postojnsko jamo ogledavat, se mu tukaj ponudi celo francozko popisovanje tiste in druzih notranjskih jam, zakaj popotni Angleži večidel tudi razumejo francozko. Take-le nasprotja se nahajajo po svetu! — Pa kaj še? Jelite, da rusovsko vlado imenujejo absolutistično; pravijo, da hoče vse porusiti, tudi Poljake. Ali ne vpijejo Poljaki več kot je treba, ne vem; saj zdaj jim je car mnoge želje dovolil. Pa te dní sem govoril na železnici z nekim potnikom iz baltiškega primorja; bil je rojen Nemec iz Mitave na Kurlandskem. Ta človek mi je razkladal, da ondi po uradih pisarijo nemško, ker je namreč poleg baltiškega morja veliko Nemcov naseljenih; rekel je pa tudi, da ondi tudi pišejo latiško, kar je z litovskim sorodno, ker je ondi prosti narod latiški. Če je tako v Rusii, je očitno, da se ondi tudi vsaka narodnost spoštuje; zakaj bi se ne smela vsaka narodnost spoštovati v druzih deržavah? Mislil bi jaz, da bi bilo prav, še več tacih izgledov iskati, kako se čisla narodna ravnopravnost v druzih deželah; po takem bi se samopašnim Nemcom, Italijanom in Magjarom kaj zamoglo v oči vreči, kar bi jih utegnilo zbosti. — Neka smešna se je po teržaških in dunajskih časnikih uni teden blodila, da namreč slovenski „Ultras“ so krivi, če se na zgodovinskem polji pri nas kaj manj pisari. Žalostno, da je bil gospod tajnikov odgovor v „Triesterci“ nekoliko slab. Menim, naj bi se bilo samo vprašalo: kteri nemškutar je veliko storil za zgodovinsko krajnsko družtvo? Kteri so kaj delali, ali še kaj delajo, so sploh prijatli slovenščine, če tudi vsi ne pišejo po slovensko; deset rok in deset glav pa nobeden tistih nima, da bi v stanu bil toliko storiti, kot nasprotniki tirjajo. *) Tisti gospod, ki ga „Presse“ slavi s priimkom „Deutsch-Krainer“ je pa sam pač malo storil za našo zgodovino; samo za Mitratov spominek pri Černomlji se je poganjal nasproti, in iz Mitratovega bika je delal medveda. Če se je pa unidan pisatelj knjižice „die Schlacht bei Sissek“ pritožil, da ni mogel dobiti slovenskega prestavljavca svojega spisa, se smé opomniti, da se poslednjo uro ne dá vse vprek na vrat na nos pretolmačiti; tudi slovenski pisatelji nimajo po deset rok in po deset glav in po sto praznih ur, češ, da bi zamogli na vsako stran zadostiti in tudi takim še pomagati, ki slovenski ne znajo, pa bi — znati mogli!

Blizo Krasa 19. julija. Nando. — Družba sv. Mohora, kakor slišimo, čversto napreduje. Vpisanih je že neko čez 1500 udov; med njimi, kakor iz „Slov. Prij.“ povzamemo, največi del duhovnikov. Ker je pa imenovane družbe namen, našemu neomikanemu ljudstvu ljubezen do branja obuditi, ga vedno bolj modriti v prid duše in telesa, želeti bi bilo pač, naj bi naši častiti g. duhovniki ne le sebe vpisovali in sprejetih bukvic v omare ne zaklepali, marveč, kakor so bili „ex offo“ naprošeni, naj bi oni družbo v svoji cerkvi serčno priporočali. Ako bi se bilo to povsod zgodilo, naša družba bi gotovo že štela udov na več tisučev in sicer največ takih, ki omike potrebujejo. Lep zgled so nam v tej reči častiti gospod J. Pirc, rihenberški fajmošter. Uneti za dušni in telesni blagor svojih ovčic, iskren prijatel svoje domovine in svojega rodú, so brez odloga ob svojem času faranom svojim serčno priporočevali družbo sv. Mohora. Serčna beseda pa svoje mesto najde in brez sadú ne ostane. Vpisati se jih dá koj blizo 30 njihovih ovčic. Ravno kaj takega slišimo od dveh drugih vasí. Na prizadevanje kaplana v eni vasí jih je 11 in v drugi vasí po iskrenosti svetovnega rodoljuba 10 udov družbi pristopilo. V tem pa, ko čast in hvalo izrekujemo rodoljubom, kterim je mar za blagor svojega naroda, pa tudi zamolčati ne moremo, da nekteri dušni pastirji, ki pri vsem tem, da so družtvene plankete v roke dobili, s prošnjo priporočati družbo ljudstvu, niso vendar o nji ne v cerkvi ne zunaj cerkve še čerhnili ne, češ, kaj je treba se še s tem mučiti in si lase beliti; ostanimo pri starem! Se vé da, komur je rodoljubje prazna pena, omika priprostega ljudstva pa nevarna misel: tak gotovo ne bo mazinca premaknil, ako mu kaj dobička za njegov žep ne naklone. Mislim pa, ako hočemo tudi našemu priprostemu ljudstvu po zgledu druzih narodov na višjo stopnjo omike pripomoči, treba sperva, kolikor se dá, take družbe priporočevati, kakor je ravno družba sv. Mohora, zlasti pa tem, ki niso ali zmožni ali premožni drugih domačih časopisov imeti in prebirati. Pri tej priložnosti moram omeniti še enega rodoljuba gosp. Fr. Kerševani-ta, dornberžkega župana. Po njegovem prizadevanji rodoljubje in omika mladih Dornberčanom čversto napreduje. Kakor sploh po našem goriškem so tudi v Dornbergu fantje prav slabo peli, in kar je narodni stvari še največ v škodo bilo, poprijemati so se že začeli laških pesem. Omenjeni gosp. župan je marsikako uro daroval in še vedno jo daruje, da fante svoje vasí uri in izobražuje v prepevanji lepih slovenskih pesem iz „Gerlice“ in še drugih. Mladenči pa tudi zdaj tako lepo poštene slovenske prepevajo, da zamorejo blezo vsem drugim slovenskim vasém na Goriškem lep izgled biti. Ne manj po njegovem upljivu se v tej vasi pridno „Novice“ prebirajo. Slava vsem takim rodoljubom! Mi jih spoštujemo. Pristavljajmo le kolikor je nam mogoče kamen do kamna, da bode sčasoma palača!

Iz Postojne 15. julija. J. T. — Reja sadja prinese kmetu velik dobiček z majhnimi stroški; to vé vsak umen človek. Tudi je znano, koliko lepih dnarcov vzamejo za svilo (žido) taisti v naši okolici, kteri imajo klaje (murb) dovelj in znajo s sviloprejkami ravnati. Dosti naših kmetov spozná to resnico; radi govorijo od tega in na uho vlečejo, če slišijo o tem pomenke, da bi kak nauk vjeli, ker za javni poduk v tej za kmetijo tako imenitni reči se še čisto nič ni storilo. Ni zadosti za terdega kmeta, da se bukve pišejo, ker bukev kmet po navadi ne bere, in ta, kteri jih bere, že v drugi boljši red spada; ni zadosti, da „Novice“ poduke dajejo, ker na 500 kmetov morda komaj eden „Novice“ ima; — ni zadosti rejo sadnega drevja priporočavati. — Kmet mora naravnost podučen biti; njemu je treba delo in opravilo pokazati. To bi se pa po moji zastopnosti na to vižo lahko zgodilo, da bi se pri vsaki šoli na deželi tudi drevesna šola napravila *) in mladost vsak teden vsaj eno uro v šoli v kmetiških rečéh učila; odra-

*) Gosp. dr. Etbin Costa, ki je poslednje leta z gosp. P. Hicingerjem vred, najmočnejši steber krajnskega zgodovinskega družtva, je v sabotnem listu „Triesterce“ krepko zavernil tisti piškavi napad ljublj. dopisnika. Vred.

*) Če menda ravno ni ukazano, saj vendar je priporočano po ministerskih razpisih, da se pri ljudskih šolah po deželi napravijo take sadišča. Vred.

šenim bi se pa v nedeljo tako podučenje dajati moglo; — kar se reje in cepljenja tiče, bi se na vertu ob primernih časih kazalo in djansko učilo. — Ali bi ne bilo prav, ako bi deželni zbor primerno postavo izdelal o tej zadevi, kadar bo sopet se snidel? Če se otroci po kmetih nemški jezik učiti morajo, ki se ga nič ne naučijo, zakaj ne bi se učili tega, kar bi se naučili lahko in bi gotovo v prid bilo kmetijstvu in deželi? V Postojni pa bi se posebno lahko drevesna šola deržala, če bi se soseskinemu borštnarju, kteremu je plača 300 gold. in 10 sežnjev derv na leto odločenih, tudi oskerbništvo takega šolskega verta naložilo.

Iz Ljubljane 30. julija. Zaperle so se šole krog in krog, in mnogi letopisi nam bojo povedali, kako je bilo tù pa tam; najočitniše priče nam pa tudi bojo, da je mnogo prenaredb potreba, da bodo šole praktičnim potrebam sedanjega časa primerne. To čuti vsak, kdor se ni s pametjo skregal, kdor ni domovine zatajil in komur je cesarjeva beseda „ravnopravnost“ kaj več kot le prazen glas. — Naj pri tej priliki dostavimo par kitic iz vesele pesmice, ki nam jo je Nožarjev poslal:

Na šolske praznike!

Napočil je dan, lej! ura odbila
Poslednja učenju visocih je véd;
Dežela slovenska, lepotna in mila
V naročje prijazno nas vabi že spet,
V doline zelene, na hladne višave
Po cestah zavitih, po stranskih stezah,
Skoz senčnate loge, čez mične planjave,
Čez homce, bregove ob berzih vodah.

Versté govorice, ubrani glasovi
Premilega petja se glasno okrog;
Veselja, mirú prisijali so dnevi, —
Odmevajo griči, planjave in log;
Hladili si bodemo vroče glavice
O dôbi presladki oddiha domá,
Ozračje prečisto, gorá studenčnice
Bistrile, žlahnile nam bojo duhá!

Iz Ljubljane. * Gosp. notár dr. Orel nam je te dni veselega serca povedal, da ravnopravnost našega domačega jezika v cesarskih kancelijah vendar ni več prazen glas, ampak da ima veljavo postavno. Neki posestnik v Ljubljani je pri sl. c. kr. deželni sodnii krajnski zoper nekega svojega dolžnika vložil prošnjo za vpis dolžnega pisma v magistratne gruntne bukve; prošnja z dolžnim pismom vred je bila po dr. Orlu v slovenskem jeziku spisana. Slavna c. k. sodnija je vlogo, pridjavši tudi nemški odlok, rešila v slovenskem jeziku. Čeravno ne vemo, zakaj je dodala tudi nemški odlok, ki ga prositelj ne razume, je slavna deželna sodnija vendar pokazala, da je pravična tudi ravnopravnosti, in s tem dala drugim nižjim sodnijam lep izgled. Hvala tedaj komur hvala gré! Mi pa zapišemo odlok sl. sodnije od 16. malega serpana zlasti zato v „Novice“, ker je menda njeni pervi v domačem jeziku, in ako se radujemo nad tem, kažemo s tem upanje, da bo pravična reč v kratkem vendar le obveljala; saj je to tako lahko, ako so le pravi možje na pravem mestu.

Iz Ljubljane. Z veseljem vidimo, da se pod županom gospod Ambrožem mnogotere naprave delajo mestu v prid. Tako smo zapazili, da se na Št. Jakobškem tergu koplje nov vodnjak (štirna); zato pa obernemo pozornost gospoda župana na spodnje Poljane, ktere nimajo nobenega vodnjaka razun tistega, ki ga ima kmetijska družba na svojem vertu, za kterega pa, kar je bolje oskerbovan, sama veliko vode za prilivanje itd. potrebuje. Častiti gosp. župan! žejne napajati je dobro delo, kakor iz sv. pisma veste; dajte, da se vodnjak napravi tudi na spodnjih Poljanah na pripravnem mestu. Vemo, da se Poljanci ne bojo obotavljali pripomoči k taki potrebni napravi.

Iz Ljubljane. ** *(Saturnus redivivus).* Znano je od ajdovskega rimljanskega božanstva Saturna, da je svoje lastne otroke žerl. Mislili smo, da od tega malika ni več duha ne sluha na svetu; al povemo vam, da kakor je unidan po Idrii in Teržiču hodil tak duh, tava sedaj nekako skrivé tudi po Kamniku in Novem mestu, kamor so ga iz Ljubljane poslali, da bi slovenskemu narodu „ravnopravnost“ pogoltnil. Vendar se nadjamo, da bode Sitivrat le malo kolín našel na naši zemlji.

Iz Ljubljane. „Novice“ so lepo prošene sledeče verstice vverstiti prihodnjemu listu: „V „Laibacher Plaudereien“ je bilo v saboto naznanjeno, da je tukajšni zbor pevcov zboru nemških pevcov, ki je v Norimberku veliki pevski praznik obhajal, poslal pozdravilno pismo. V imenu slovenskih pevcov, ki nas je čez polovico pri ljublj. pevskemu zboru, očitno povemo, da mi od tega celó nič ne vemo, in čeravno si nikakor nočemo prilastovati pravice, da bi nemški pevci po naše godli, pa tudi ne moremo dovoliti, da bi mi plesali kakor bi nam oni godli. Mi smo prijazno podali roké nemškim pevcom in ž njimi vred zapojemo tudi kakošno nemško pesm, — al za tisto demonstracijo „Sängerbundu“ nam ni mar.“ A. V.

V Ljubljani 29. julija, popoldne ob 5. uri. — Ravno nam je po gosp. Fr. Cegnarju iz Tersta telegrafično došla prežalostna novica, da je naš slavni rodoljub in izverstni pisatelj slovenski, prečastiti gospod *Mihael Verne*, stolni prošt teržaški, danes umerl. — Žalostna nam Slovenija!

Novičar iz domačih in ptujih dežel.

Iz Dunaja. *(Iz deržavnega zbora).* V doljni zbornici so se pretekli teden godile neznano čudne rečí, ki se morejo pripetiti le pod takim predsednikom, kakor je dr. Hein, kterega bravci „Novic“ poznajo iz Zarnikove fotografije deržavnih poslancov. Bilo je 26. dan t. m. in začeli so se posebni pomenki o fevdni postavi. §. 1 večininega predloga je celó splošnega zapopadka; gosp. dr. Brauner (poslanec češki) je začel govoriti zoper ta paragraf in sicer tako splošno (v obče) kakor je osnovan omenjeni paragraf; pretresal je nespodobno govoríco Giskravo o koroni češki itd. Predsednik dr. Hein mu ustavi govor. Dr. Brauner govorí dalje, predsednik ga spet ustavi; ko začne dalje govoriti, kričí predsednik, naj tiho bodi in se vsede, in ropotá z zvoncom, da je groza. Na to se vzdigne dr. Rieger in zakliče: „V imenu narodov avstrijanskih protestiram zoper tako tiranstvo!“ Na to predsednik še huje kričí in se dere nad Braunerjem in Riegerjem in vsemi, ki so ž njima ostali: „tiho bodite, vsedite se!“ Takega nespodobnega početja Čehi in Poljaki niso mogli dalje sterpeti; vzdignili so se in zapustili so večidel zbornico. Drugi dan so spet prišli v zbor in dr. Smolka in dr. Klaudi sta javno protestirala zoper včerajšno obnašanje predsednikovo, ktero vsi časniki grajajo bolj ali manj po svojem „Standpunktu“; mnogi časniki pa vprašujejo, kako dolgo bo na stolu predsednikovem še sedel dr. Hein, ki s poslanci, ki so jih dežele kot svoje namestnike poslale v zbor, ravná kakor s hlapci? V sledečih sejah se je pretresala fevdna postava na dalje; Poljaki in Čehi pa ne glasujejo o nji. — Omeniti imamo še, da gosp. minister pravosodja je obljubil, da postava za tisk pride kmali zboru v posvèt; gosp. deržavni minister pa je odgovoril na interpelacijo, da teržaška gimnazija bode ostala tudi vprihodnje nemška, da se bo pa skusilo, za doljno gimnazijo napraviti 4 vstrične razrede z laškim učnim jezikom.

— Razglas cesarski od 22. julija ukazuje, da deželni zbor isterski je razpušen, ker ni hotel voliti poslancov v deržavni zbor dunajski; nove volitve so razpisane.

Česko. Iz Prage. Vsi narodni naši časniki tožijo, da predsednik deržavnega zbora dr. Hein tako gerdo ravná z našimi slovanskimi poslanci, in zahtevajo, naj bi tak mož

stopil s svojega stola, ki ni v stanu spodobno se obnašati na takem važnem mestu. — Palacki, Rieger, Brauner, Pštros, Purkyne, Belsky in Podlipski v „Nar. Listu“ in „Času“ razglašajo s serčnimi besedami do vseh českih domoljubov povabilo za darove, po kterih bi se za gospodično Zdenko Havličkovo (hčer rajnkega Havlička, rodoljuba junaškega) nabrala dota, ali če bi se do 30. leta ne omožila, bi si ji ta kapital izročil v last; če bi pred 30. letom neomožena umerla, bi se nabrani dnar obernil za zavod ubozih českih pisateljev.

— Dr. Rieger in Palacki se v javnem pismu zahvaljujeta občinam (soseskam), ki so jima podelile pravice častnih soseščanov, ter pravita, da ne iščeta časti za to, kar delata v službi domovine, vendar so jima te pisma vesele znamenja, da se narod zdramlja iz večletnega spanja in mu je mar za obveljavo samostojnosti deželne in narodnih pravíc.

Horvaško. Iz Zagreba. 23. dan t. m. je deželni zbor sklenil razmero trojedine kraljevine do Ogerskega ter je izrekel, da vsled dogodb v letu 1848 je razderta vsakoršna zveza z Ogerskim, samo da pod ogersko krono hočejo ostati; v vzajemni prid so pripravljeni v ožjo državnopravno zvezo stopiti z Ogri, ako se jim postavno zagotoví samostojnost in cela zemlja dalmatinsko-horvaško-slavonska; v to zvezo pa nikakor ne spadajo politične, pravosodne, šolske in bogočastne zadeve; poslanci peštanskega in zagrebškega deželnega zbora bojo v kakem posebnem po dogovoru odločenem mestu osnovali pogodbo, ki se bo izročila obema zboroma v poterjenje. — V sledečih dveh zborih so bili določeni predlogi, ki jih bo zbor poslal Njih Veličanstvu; v teh predlogih prosi zbor, naj se trojedini kraljevini poverne cela nekdanja zemlja in nekdanja ustava; sedanji začasni dvorni kr. dikasterij naj se imenuje kralj. horv.-slav.-dalmatinska dvorna kancelija in dobi to oblast, kakor jo je imela ogerska dvorna kancelija pred 1848; dalje naj se dovoli deželno vladarstvo, ki bode deželnemu zboru odgovorno. Zastran poslancov v dunajski državni zbor dosihmal še ni nič sklenil.

— V deželnem zboru sklenjeni predlog, v kterem se Njih Veličanstvo prosi, naj graničare izpustí iz tolikoletne vojaške sužnosti in jim dodelí ustavno življenje kakor drugim narodom, je bil po „Mil. Zeit.“ od cesarja sprejet, deputacii pa, ki je imela zatega voljo na Dunaj iti, je bilo rečeno, naj domá ostane.

— Po razglasu vradne „Agramerice“ je 3 notarjem, namreč gosp. Edv. Knezu v Zagrebu, gosp. dr. K. Endleru v Samoboru in gosp. J. Novotny-u vsled ces. kralj. ukaza od 24. marca t. l. služba vzeta, ker narodnega jezika ne znajo, kakor je treba. (Kako pa bo na Slovenskem z ravno takimi notarji?)

Ogersko. Iz Pešta. 22. t. m. je bil obema zbornicama oklican kraljev odgovor na adreso (pismo) deželnega zbora. Vse je resnobno poslušalo, ko je tajnik bral cesarjevo pismo; tù in tam so se čuli tihi glasi nezadovoljnosti. Odgovor se ostro derží oktoberskega diploma in februarskega patenta; pragmatična sankcija je v njem izrečena za realno zvezo; le zakoni od leta 1848 proglašajo osebno zvezo; vendar teh Nj. Veličanstvo ni nikdar priznalo in jih nikdar ne bode; tedaj se morajo prenarediti po diplomu od 20. oktobra 1860 in 26. februarja 1861; — deželni zbor ogerski naj kmali pošlje svoje poslance v dunajski državni zbor, ki bo imel že mesca avgusta posvetovati se o važnih zadevah cele Avstrije; Hervati in Slavonci imajo svoje državo-pravno stanje proti Ogrom sami urediti; kar se tiče Serbov, se mora obzir vzeti na sklepe serbske narodne skupščine; zveza (unija) s Erdelijo, ker je napravljena bila zoper željo Saksoncov in Rumunov, je nepostavna; ogerski deželni zbor more le tadaj celokupni biti, kadar bo postavo dodelal tako, da bojo zadovoljni vsi narodi, ki jih objema ogerska krona; dokler deželni zbor ne odgovorí na vprašanje zastran poslancov na dunajski deržavni zbor, se cesar ne bo spustil v nikakoršno razpravo o kronanji sebe kot ogerskega kralja; kar se tiče tega, kar deželni zbor v svojem pismu očita o pomankljivosti cesarskih odpovednih pisem, zametuje kraljev odgovor popolnoma.

Ko je bilo cesarjevo pismo prebrano in je zbor sklenil, ga v natis dati, da potem še le se bo snidel zbor v posvet, kaj da bo odgovoril na kraljev odgovor, so zapustili poslanci in magnati zbornico. Brala se je vsem na obrazu osupnjenost velika. Časniki vsi terdijo, da Ogrom ni to pismo celó nič po volji, ker ne priznava njih starodavnih pravic deželnih. Dozdaj se zbor še ni snidel, Deak pa, ki je izdelal pervo adreso, je dobil nalogo, osnovati odgovor, ki bo potem prišel v deželnem zboru v pretres. Vsak resnični prijatel Avstrije želí, naj bi se dalo vsakemu narodu, kar narodu gré, pa tudi cesarju, kar je cesarjevega, na podlagi samostojnih (autonomnih) dežel pa naj bi se vsi narodi avstrijanski zbrali za obravnavo vzajemnih zadev v celokupnem avstrijanskem deržavnem zboru, ki bi gotovo potem vso drugo podobo imel kakor jo ima sedanji nemški. — Kako in kaj bo dalje na Ogerskem? to je sedaj najvažniše vprašanje, na ktero še nobeden gotovega odgovora ne vé.

Najnovejše novice pravijo, da ni misliti na to, da bi se deželni odbor udal v to, da bi poslal poslance v dunajski deržavni zbor.

Erdelija. Iz Braševa 24. julija. Danes nam je došla novíca, da že te dní se bojo razpisale neposredne volitve poslancov v dunajski deržavni zbor.

Rusija. S poljske granice 23. julija. Včeraj so v Varšavi obhajali po vseh cerkvah zadušnice za kneza A. Czartory-skega, ki je 22. julija v Parizu umerl. V stolni cerkvi je maševal nadškof Fialkovski v spomin rajnkega, kar je Varšavane s toliko hvaležnostjo navdalo, da, ko je škof sedel v kočijo, spregli so konje in ga peljali domú.

— Časnik „Neue Pr. Ztg.“ piše: „Ni res, da misli knez Gorkakov odpovedati se ministerstvu unanjih oprav, pa tudi to, da bi se bila ruska vlada zvezala z avstrijansko ali prusko ali da bi se bile zvezale vse tri skupaj o poljskih zadevah, je dosihmal še čisto prazna domišlija.“

Angležko. Iz Londona 20. julija. Danes so bili Košutovi ogerski bankovci na več vozovih v tukajšno banko pripeljani in očitno sožgani; plošče in kamni za izdelovanje teh bankovcov so bili že pred razbiti.

Turčija. Iz Baruta 10. julija. V Damasku so turški tolovaji nastop novega sultana Abdul-Aziza s silnim vriskom obhajali, ker pričakujejo, da bo pod njim spet turška grozovitost obveljala. Cele trume otrók, ko se je zvedilo, da je sultan Abdul-Medšid umerl, so derjale po mestu s krikom: „Umerl je pes in pijanec! Abdul-Aziz je naš glavar! Oj kako sladko bo, kristjane daviti, kako sladko!“ itd.

Amerika. Tudi pri nas imamo sedaj vojsko; kdo bi mislil, da pri nas, kjer je več dnarja kot vojakov, se bo vojska vnela. In vendar je taka. Južne deržave se hočejo od severnih odtergati; ta odcep se že kakih 10 let kuha. Iz Vašingtona se piše 6. t. m., da se bo armada kmali in sicer v 3 oddelkih, vsak po 10,000 mož, proti jugu pomikati začela. Zbor deržavnih poslancov je sklenil, naj se za vojsko nabere 500.000 vojakov, in je 500 milijonov dolarjev za vojsko odločil.

Kursi na Dunaji 29. julija.

5% metaliki 68 fl. 5 kr.	Ažijo srebra 37 fl. 15 kr.
Narodno posojilo 80 fl. 80 kr.	Cekini 6 fl. 59 kr.

Odgovorni vrednik: Dr. Janez Bleiweis. — Natiskar in založnik: Jožef Blaznik.